

ALAPVETŐ JOGOK BIZTOSA
AZ ENSZ NEMZETI EMBERI JOGI INTÉZMÉNYE

Alkotmánybíróság

1015 Budapest
Donáti u. 35-45.

Tisztelt Alkotmánybíróság!

Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) 2. § (3) bekezdésében biztosított jogkörömnél fogva

indítványozom,

hogy az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény (a továbbiakban: Abtv.) 24. § (2) bekezdése alapján az Alkotmánybíróság vizsgálja meg és az Abtv. 41. § (1) bekezdésében biztosított jogkörében semmisítse meg a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 132. § (3a) bekezdését.

Álláspontom szerint a Be. hivatkozott rendelkezése sérti

- az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdését (jogállamiság elve)
- az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdését (személyes szabadság).

Indokolás

I.

Az Ajbt. 2. § (3) bekezdése alapján az alapvető jogok biztosa kezdeményezheti a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát az Alkotmánybíróságnál.

Az Abtv. 24. § (2) bekezdése rögzíti, hogy az Alkotmánybíróság a jogszabály Alaptörvénnyel való összhangját az alapvető jogok biztosának határozott kérelmet tartalmazó indítványa alapján akkor vizsgálja, ha az alapvető jogok biztosának álláspontja szerint a jogszabály alaptörvény-ellenessége fennáll. Az Abtv. 41. § (1) bekezdése szerint, ha az Alkotmánybíróság a 24-26. § szerinti eljárásában a hatályos jogszabály vagy jogszabályi rendelkezés alaptörvény-ellenességét megállapítja, a jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést teljesen vagy részben megsemmisíti.

Az indítvány előkészítése és előterjesztése során az Ajbt. és az Abtv. idézett rendelkezései mellett figyelembe vettem az alapvető jogok biztosa vizsgálatának szakmai szabályairól és módszereiről szóló 2/2012. (I. 20.) AJB utasítást.

Egy civil szervezet fordult hozzám azzal a kéréssel, hogy kezdeményezzem a Be. azon rendelkezésének utólagos alkotmányossági vizsgálatát, amelyik kivételt tesz az előzetes letartóztatás objektív felső határa alól abban az esetben, ha a vádlottal szemben tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás. A beadványozó szerint mindez visszalépés a személyi szabadság garanciarendszerében, amely nem tekinthető az alapjog alkotmányos korlátozásának.

Ügyszám: AJB-441-~~7~~/2014.

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG	
Ügyszám: 11/733-0/2015 <i>kezeléssel</i>	
Érkezett: 2015 M Á R C 0 9.	
Példány: 1	Kezelőiroda:
Melléklet: 0 db	<i>du</i>

Az eljárás során beszereztem az igazságügyi miniszter véleményét. A miniszter válaszában kifejtette, hogy az abszolút időkorlát valóban hiányzik a Be. rendelkezései közül, de emellett figyelembe kell venni azt is, hogy az utóbbi időben a Be. számos módosítása irányult arra, hogy az előzetes letartóztatás csak a valóban szükséges ideig tarthasson. Ennek érdekében ugyanis a jogalkotó számos garanciális jellegű intézkedés hivatott szolgálni a személyes szabadság korlátozásának az arányosságát. Az intézkedéssorozatok célja az volt, hogy hatékony eszközökkel gátat lehessen vetni a büntetőeljárások elhúzódásának.

II.

Az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdése szerint senki nem tekinthető bűnösnek mindaddig, amíg büntetőjogi felelősségét a bíróság jogerős határozata nem állapította meg. Az ártatlanság vélelméből következik az is, hogy büntetésre csak a jogerős bírósági döntés meghozatalát követően kerülhet sor. Másképp megfogalmazva ez azt jelenti, hogy az Alaptörvény XXVIII. cikk (2) bekezdésébe ütköző a jogerős bírósági döntést megelőző büntetés.

A Be.-ben rögzített előzetes letartóztatás intézménye tehát akkor marad az Alaptörvény keretei között, ha az – büntetőjogi értelemben – nem a (vélelmezetten) elkövetett cselekményért járó „előrehozott” büntetés, hanem a büntetőeljárás sikerességének, a terhelt rendelkezésre állásának, a bűnisméltés elkerülésének a biztosítója. Erre lehet következtetni a Be. 129. §-ából is, amely meghatározza az előzetes letartóztatás alkalmazásának lehetséges eseteit.

Mindebből az is következik, hogy az előzetes letartóztatás intézménye addig marad az alkotmányosság keretei között, amíg funkciójában és időtartamában egyaránt megőrzi „előzetes” jellegét, és nem veszi át a szabadságvesztés-büntetés szerepkörét. Az előzetes letartóztatás időtartama tehát közvetlen alkotmányjogi relevanciával bír, mind általánosságban, mind pedig a vizsgálat alá vont konkrét szabályozás tekintetében.

A Be. 131-132. §-ai az előzetes letartóztatás tartamát szabályozzák. E rendelkezéseket az jellemzi, hogy az előzetes letartóztatásban töltött idő előrehaladtával egyre magasabb szintű fórum bírálja el az előzetes letartóztatás fenntartásának indokoltságát.

2013. november 19-ét megelőzően a Be. rendelkezett az előzetes letartóztatás időtartamának objektív felső határáról is: az csak – a vád tárgyává tett cselekmény súlyától függően – egy, kettő, három vagy négy évig tarthatott. Négy év után csak abban az esetben lehetett fenntartani előzetes szabadságvesztést, ha azt az ügydöntő határozat kihirdetése után rendelték el, vagy ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás volt folyamatban.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az előzetes letartóztatás lehetséges leghosszabb időtartamát a törvényhozó 2009-ben épp emberi jogi megfontolásból, az Emberi Jogok Európai Bíróságának esetjogát felhívva írta elő. A törvénymódosítás indokolása a Bíróság rámutatott, hogy „egyértelmű törvényi szabályozás esetén, ha a büntető ügyben eljáró szervek a bizonyítási eljárás lefolytatásához szükséges alapossgal járnak el, és az ügy nehézségére, bonyolultságára, a bizonyítékok felderítésének nehézségére tekintettel, nem mutatható ki eljárási késedelem, az előzetes letartóztatás négy éves időtartama sem alapozza meg önmagában az Egyezmény megsértését. A négy éven túli előzetes letartóztatást azonban már nem lehet kellően indokolni.” A törvényhez kapcsolódó indokolás tehát az előzetes letartóztatás idejének maximalizálását az Emberi Jogok Európai Egyezményéből egyenesen következő garanciának tartja.

Az egyes büntetőjogi tárgyú és ehhez kapcsolódó más törvények módosításáról szóló 2013. évi CLXXXVI. törvény (a továbbiakban: Módtv.) 2013. november 19-ei hatállyal újr szabályozta az előzetes letartóztatás törvényi maximumát. Általános jelleggel három évben (kisebb súlyú cselekmények esetében egy, illetve kettő évben) határozta meg az előzetes letartóztatás felső határát, rögzítette ugyanakkor, hogy e maximum nem vonatkozik

arra az esetre, ha a vádlottal szemben tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás. A szabályozás fenntartotta azt a kivételt is, hogy nem vonatkozik a felső határ azokra az esetekre, amikor az előzetes letartóztatást az ügydöntő határozat kihirdetése után rendelték el, vagy ha az ügyben harmadfokú bírósági eljárás vagy hatályon kívül helyezés folytán megismételt eljárás volt folyamatban. A változtatás úgy foglalható össze, hogy a legsúlyosabb bűncselekményekkel vádolt személyek esetében *a Módtv. az előzetes letartóztatás négy éves felső határát határozatlan időre módosította.*

III.

1. Az indítvány indokolásával összefüggésben hivatkozom arra, hogy az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseinek szövege nagyrészt megegyezik az Alkotmányban foglaltakkal, legalábbis az alkotmányos követelmények és alapjogok tekintetében nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely ellentétes volna a korábbi Alkotmány szövegével. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy „az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”. Az Alkotmánybíróság – az Alaptörvény negyedik módosításának hatályba lépését követően meghozott – 13/2013. (VI. 17.) AB határozatában elvi élel azt mondta ki azt, hogy „[a]z Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket.”

2. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése értelmében Magyarország független, demokratikus jogállam. Az alkotmányos büntetőjog követelménye a jogállamiság elvéből következő elvárás az Alkotmánybíróság következetes gyakorlata értelmében.

A 11/1992. (III. 5.) AB határozat lefektette az alkotmányos büntetőjog alapjait. E határozatában az Alkotmánybíróság elvi élel mutatott rá: az „alkotmányos jogállam a jogsértésekre csak jogállami módon reagálhat. A jogállam jogrendje senkitől sem tagadhatja meg a jogállami garanciákat. Ezek ugyanis alapjogként mindenkit megilletnek. Jogállami értékrend alapján jogállami garanciák mellőzésével még igazságos követelés sem érvényesíthető. Az igazságosság és az erkölcsi indokoltság lehet ugyan motívuma a büntetendőségnek, a büntetést érdemlőségnek, de a büntethetőség jogalapjának alkotmányosnak kell lennie.” Ebből következik, hogy a vád tárgyává tett cselekmény súlya önmagában *nem igazolja az előzetes letartóztatással kapcsolatos jogállami garanciák megvonását.*

Magától értetődő, hogy a jogállam is fellép a bűncselekmények elkövetőivel szemben, és legitim igénye van arra, hogy törvény szerinti megbüntetésükre törekedjen. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdéséből következik azonban, hogy erre olyan eljárásrendet alakít ki, amely nem csupán a hatékonysági szempontokat veszi figyelembe, hanem érvényre juttatja a terhelt Alaptörvényben, illetve a Be.-ben rögzített jogainak az érvényesülését, amely végső soron a tisztességes és igazságos ítélezést szolgálja.

Mindezek érdekében szükséges az eljárás rendjének, a nyomozásnak, a bírósági tárgyalásnak, a büntetőeljárásban részt vevő személyek jogainak és kötelességeinek stb. a törvényi szinten való szabályozása. Észelve a jogalkotó törekvését a büntetőeljárások meggyorsítására, hatékonyabbá tételére, mégis meg kell jegyezni, hogy a legprecízebb törvényi szabályozás mellett is fennáll annak a kockázata, hogy a büntetőeljárás nem vezet eredményre megfelelő időben. *A jogállamiságból, az alkotmányos büntetőjogból kényszerítően következik, hogy az állam a büntetőeljárás sikertelenségének a kockázatát nem háríthatja a terheltre.* Eljárási szempontból sikertelenségnek értékelhető, ha a bíróság hosszabb időt követően sem tud döntést hozni a terhelt büntetőjogi felelősségéről. A bírósági

döntések időszerűsége, az eljárás hatékonysága ugyanis olyan tényező, amelyik hozzájárul a büntetés egyik céljának, a generális prevenciónak az érvényesüléséhez. A Be. 132. § (3a) bekezdése ezt a „sikertelenséget” hárítja a terheltre azzal, hogy az eljárás elhúzódása ellenére is határozatlan időre fenntartja az előzetes letartóztatást. Erre tekintettel a Be. 132. § (3a) bekezdése az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésébe ütközik.

3. Az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy „Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz”. E cikk (2) bekezdése tartalmazza továbbá, hogy „Senkit nem lehet szabadságától másként, mint törvényben meghatározott okokból és törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. Tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés csak szándékos, erőszakos bűncselekmény elkövetése miatt szabható ki.”

A bűncselekmények elkövetőivel szembeni fellépés, az állam büntető igénye olyan legitim cél, amely alkotmányosan igazolhatja az eljárásban részt vevő személyek, különösen a terhelt alapjogainak a korlátozását, így lehetőséget ad a terhelt előzetes letartóztatására is [19/1999. (VI. 25.) AB határozat, 26/1999. (IX. 8.) AB határozat]. A legitim cél nem teszi ugyanakkor az alapjog-korlátozást eleve alkotmányossá, az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdéséből következően szükséges az is, hogy az elérni kívánt cél más módon ne legyen megvalósítható (szükségesség), és a korlátozás a célhoz képest arányos legyen.

Az előzetes letartóztatás – a törvényi feltételek fennállta esetén – a személyes szabadság korlátozásának szükséges eszköze abból a célból, hogy a terhelt az eljárás során rendelkezésre álljon, és végső soron a bírósági ítélet – amennyiben az marasztaló – végrehajtható legyen. A konkrét esetekben külön-külön vizsgálni kell, hogy az előzetes letartóztatás célja más, enyhébb eszköz alkalmazásával elérhető-e, az viszont nem állapítható meg, hogy az előzetes letartóztatás jogintézménye eleve szükségtelen jogkorlátozás lenne.

Az előzetes letartóztatás Be.-beli szabályozása azonban csak akkor felel meg az Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdéséből eredő követelményeknek, ha az arányosság követelményét is teljesíti. Azaz az előzetes letartóztatás okozta alapjog-korlátozásnak arányban kell állnia az állam büntető igényével. Minél súlyosabb a cselekmény, annál nagyobb súllyal esik latba az állam büntető igénye, ezért az arányosság megítélésében nyilvánvalóan szerepet játszik a vád tárgyává tett cselekmény súlya. Minél súlyosabb a vád, annál inkább igazolható a személyi szabadság korlátozása, ezért kiemelten súlyos cselekmények esetében elvi jelleggel elfogadható lehet hosszabb törvényi maximum alkalmazása is. A felső határ hiányában azonban az arányosság vizsgálata fogalmilag kizárt. A büntetőeljárás sikerességéhez fűződő érdek érvényesülése, az állami büntetőhatalom érvényesítéséhez fűződő közérdek egy idő eltelte után már bizonyosan nem áll arányban a személyi szabadság fogalmilag visszafordíthatatlan, lényegében utólag orvosolhatatlan korlátozásával. A fentiekből következően az Alaptörvény IV. cikkében rögzített *alapjog alkotmányos garanciája, hogy az előzetes (jogerős ítéletet megelőző) szabadságelvonnás időtartama nem lehet korlátlan*. A Be. 132. § (3a) bekezdése e követelménnyel ellentétesen tesz kivételt az előzetes letartóztatás törvényi maximuma alól.

4. Indítványomat összegezve álláspontom szerint a Be. 132. § (3a) bekezdése ellentétes az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésével és IV. cikk (1) bekezdésével. Erre tekintettel kérem, hogy az Alkotmánybíróság állapítsa meg e rendelkezés alaptörvény-ellenességét és semmisítse meg.

Budapest, 2015. március 9.

Székely László

